

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMDE KÜRESEL STANDARDİZASYONU YAKALAMADA İKMEP VE ÖRNEK ÜLKE MODELLERİYLE KARŞILAŞTIRMA

BERJAN DEMİRTAŞ¹, ÖZGÜR YILMAZ²

ÖZET

Küreselleşme dünyada tüm sektör ve kuruluşlarda olduğu gibi eğitim kurumlarında da ortak bir düzen ve bir örneklik getirme zorunluluğu doğurmuştur. Türkiye, küreselleşen dünyaya alanında küresel standart becerilere sahip bireyler yetiştirebilecek ve uluslararası paydaşlarıyla rekabet edebilecek bir yükseköğretim sistemine sahip olarak uyum sağlayabilecektir. Küreselleşen dünyada, yükseköğretimde elde edilen ulusal yeterliliklerin küresel yeterliliklerle uyum içinde olması gerekmektedir. Türkiye'de ilk olarak meslek liselerinde Mesleki Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGEP) ve "İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Gerçekleştirilmesi Projesi (İKMEP)" ile gerçekleştirilen ve daha sonra yükseköğretimde meslek yüksekokullarına adapte edilen İKMEP küresel eğitim anlayışına bir başlangıç adımıdır.

Bu çalışma, İKMEP'in meslek yüksekokullarına uygulanmasında dikkat edilmesi gereken noktaları, önerileri ve yükseköğretimin diğer tüm seviyelerinde küresel eğitim anlayışının ve standardizasyonunun sağlanabilmesi için iki örnek ülke modelinin incelenmesini sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, İKMEP'e dahil bir önlisans programı ile internet üzerinden özellikle Singapur ve İngiltere Birleşik Krallığı'ndaki aynı seviyedeki yüksekokul programları karşılaştırılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmada, İKMEP'in küresel eğitim anlayışına ve Bologna sürecine uygun olduğu ve farklılıklar olmakla beraber model olarak Singapur eğitim sistemine çok yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde standardizasyon, İKMEP, Modül, Hayat boyu eğitim.

GLOBAL STANDARDIZATION MODELS TO CAPTURE HIGHER EDUCATION IN TURKEY, İKMEP AND COUNTRY COMPARISON EXAMPLE

ABSTRACT

Globalization revealed the necessity to introduce a common order and uniformity throughout the world in educational institutions as well together with all sectors and institutions. Turkey may adapt to it by implementing a higher education system which trains individuals having global standard abilities in globalizing world and which is capable to compete with its international partners. In globalizing world, national competencies obtained in higher education must comply with global competencies. Project for Generation of Human Resources through Vocational Education (PGHRVE) implemented first in Turkey in vocational high schools with Project for Development of Vocational Education (PDVE) and Project for Generation of Human Resources through Vocational Education (PGHRVE) and later adapted to vocational colleges in higher education is an initial step for global education understanding.

This study aims to present points and suggestions needed to pay attention in implementation of PGHRVE in vocational colleges and examination of two example country models in order to ensure global educational understanding and standardization at all other levels of higher education. This study has been carried out by comparing college programs of the same level especially in Singapore and United Kingdom online with an associate degree program including PGHRVE. In researches carried out, it is concluded that PGHRVE complies with global educational understanding and Bologna process and is very similar to Singapore educational system as a model although there are differences.

Keywords: Standardization in education, İKMEP, Module, Life-long learning.

¹ Öğr. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi, berjan@istanbul.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, oyilmaz@istanbul.edu.tr

GİRİŞ

20. yüzyılın sonlarında teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte bilgi akışı hızlanmış, zaman, mekân, mesafe algıları değişmiş (Yurdabakan, 2002), sosyal, siyasal, ekonomik, mesleki ve kültürel alanlarda ülkeler arasında sınırlar kalkmış, tüm ilişki ve faaliyetler uluslararası nitelik kazanmıştır. Küreselleşme olarak adlandırdığımız bu süreçte dünyadaki sınırların kalkmasıyla ülkeler ve bireyler arasındaki rekabet de artmıştır. Ülkeler arasındaki bu rekabet sürecinde uluslararası tüm sektörler birbirleriyle olan ilişkilerini kuvvetlendirmek ve birbirlerini anlayabilmek için ortak bir dil, düzen ve bir örneklilik oluşturma çabasına girmiştir.

Bilginin çok hızla değiştiği bu dönemde küresel anlayışa uygun bireyleri yetiştirmek eğitim kurumlarının en önemli görevlerinden biridir. Küreselleşmeyle birlikte küresel eğitim anlayışı doğmuştur. Bu anlayışta öğrenci merkezli, bireyin mezun olduktan sonra neleri bilebileceği, neleri yapabileceği ve nelere yetkin olabileceği önem kazanmıştır. Zaman ve mekân kavramları ortadan kalktığından öğrenci istediği zaman, istediği ülkede eğitimine devam edebilme zorunluluğu doğmuştur. Öğrenci herhangi bir ülkenin yükseköğretiminden elde ettiği yetkinliğin dünyanın diğer ucunda tanınabilmesini istemektedir. Küreselleşen dünyada, yükseköğretimlerden elde edilen ulusal yeterliliklerin küresel yeterliliklerle uyum içinde olması gerekmektedir. Türkiye, küreselleşen dünyaya alanında küresel standart bilgi ve becerilere sahip bireyler yetiştirebilecek ve ulusal yeterliliklerinin uluslararası kabul edilebilir olabileceği yükseköğretim sistemine sahip olarak uyum sağlayabilecektir. Türkiye’de ilk olarak meslek liselerinde “Mesleki Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGEP)” ve “İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Gerçekleştirilmesi Projesi (İKMEP)” ile gerçekleştirilen ve daha sonra yükseköğretimde meslek yükseköğretimlerine adapte edilen İKMEP küresel eğitim anlayışına bir başlangıç adımıdır.

Bu çalışma, İKMEP’in meslek yükseköğretimlerine uygulanmasında dikkat edilmesi gereken noktaları, önerileri ve yükseköğretimin diğer tüm seviyelerinde küresel eğitim anlayışının ve standardizasyonunun sağlanabilmesi için iki örnek ülke modelinin incelenmesini sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, İKMEP’e dahil bir önlisans programı (Gıda Teknolojisi) ile internet üzerinden özellikle Singapur ve İngiltere Birleşik Krallığı’ndaki aynı seviye ve türdeki yükseköğretim programları karşılaştırılarak yapılmıştır.

TÜRKİYE’DE EĞİTİM SEKTÖRÜNDE STANDARDİZASYON ÇALIŞMALARI

Türkiye’de eğitim sektörü denilince öncelikle “okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim örgün ve yaygın eğitim sistemiyle” Milli Eğitim Bakanlığı (MEB); “önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi” ile Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) akla gelmektedir. Türkiye’de ortaöğretim, genel ve mesleki eğitim olarak 2’ye ayrılmaktadır. Ortaöğretimin devamı olan yükseköğretim de akademik ve mesleki ağırlıklı olmak üzere ayrılmaktadır. Küresel eğitim tüm dünyada ortak eğitim düzeni ve bir örneklilik sağlama yani ortak yeterlilikler oluşturma zorunluluğu getirmiştir. Tüm dünya ulusal eğitim sistemlerini ve yeterliliklerini bu ortak anlayışa uygun olarak değiştirmektedir. MEB ve YÖK ulusal eğitim sistemimizi küresel eğitim anlayışı doğrultusunda uluslararası paydaşlarımızla uyumlu hale getirebilmek için birçok proje ve çalışma gerçekleştirmiştir. MEB, meslek liselerinde MEGEP ve İKMEP’i gerçekleştirmiştir. Bu projelerde genel amaç meslekî eğitim sistemimizi, AB ve gelişmiş ülkelerdeki standartlara yükseltmek ve hayat boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda güçlendirmektir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar küresel ve ulusal standartlara uyumlu meslek standartlarının ve mesleki eğitim standartlarının belirlenmesinde önemli role sahip olmuştur.

YÖK, Bologna süreci dahilinde Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (QF-EHEA) ile Hayat Boyu Öğrenme için Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (EQF-LLL)’i referans alarak Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) oluşturmuştur. Ayrıca yükseköğretim meslek yükseköğretimlerinin (mesleki, 4. ve 5. seviye) pilot programlarında mesleki eğitim standartlarını oluşturmak üzere İKMEP’i gerçekleştirmiştir (YÖK, 2010).

KÜRESEL YÜKSEK ÖĞRETİMDE MODÜLER SİSTEM

Dünya ekonomisi hızla ve sürekli olarak değişmektedir. Yeni iş alanları meslekler doğmakta insanlar hayatları boyu birden fazla farklı mesleğe yönelmektedirler. Küresel çağda değişimler çok hızlı olmakta ve bireylerin sürekli olarak yeni bilgi, beceri yeterlilikleri kazanma gereksinimleri doğmaktadır.

Yükseköğretimde modül kavramı bu hızlı değişim sürecinde ortaya çıkmıştır. Modüler sistem başta İngiltere olmak üzere birçok ülkede uygulanan bir sistemdir. Bu sistemin amacı sürekli olarak değişen ve gelişen bilgi ve teknoloji çağında her şeyi bilen değil, belli konularda daha çok bilgiye sahip bireyler yetiştirmektir. Yükseköğretimde modül; amacı, içeriği, öğrenme çıktıları, işleniş yöntemi, süresi belli olan ve öğrenci iş yükü üzerinden kredilendirilip öğrenciye tek bir yeterlilik kazandıran derinlemesine derstir. Her modülün eğitim hayatında ve iş hayatında bir değeri vardır. Modüllerden kazanılan yeterlilikler kredi toplama sistemiyle biriktirilir. Böylece öğrenci hayat boyu eğitim anlayışı doğrultusunda biriktirdiği kredilerle sırasıyla sertifika, diploma ve dereceler elde etme şansı kazanır.

İNGİLTERE YÜKSEKÖĞRETİMİNDE MODÜLER SİSTEM

İngiltere’de yükseköğretimde birçok kolej ve üniversite modüler sistemi uygulamaktadır. İngiltere’de modül sistemiyle öğrenciye az fakat derinlemesine eğitim verilmektedir. Modüller, disiplin alanı ve eğitim seviyelerine göre kodlanmıştır (University of Leeds, 2012a). Bir modül belgesinde modülün amacı, içeriği, öğrenme çıktıları, süresi, kredisi yazılıdır. Her modül öğrenci iş yükü hesabıyla kredilendirilmiştir (University of Leeds, 2012b). Modülü başarıyla tamamlayan öğrenme çıktılarını başarıyla tamamlar ve o modülle ilgili sadece bir yeterlilik kazanarak belgelendirilir. Kredi Toplama ve Transfer (CATS) sistemiyle öğrenci modül kredilerini biriktirerek yükseköğretimde sırasıyla sertifika, diploma ve derece elde edebilir (Demirtaş, Kılıçarslan ve Şenünver, 2009). Ön lisans ve lisans programlarındaki modüller genelde 10, 15 veya 20 CATS kredi değerine sahiptir. (University of Leeds, 2012a,b). 1 CATS yaklaşık 12- 15 saatlik öğrenci iş yükü olarak kabul edilir. Tam zamanlı bir yükseköğretim programına kayıtlı öğrenci 120 CATS krediyi bir yılda tamamlayarak sertifika, 240 CATS tamamlayarak önlisans, 360 CATS tamamlayarak lisans dereceleri (lisans derecesi: 3 yıl) elde eder (Reseach College, 2010a). Avrupa kredi toplama sistemine (AKTS) uyum yapılırken CATS kredisi 2’ye bölünür (Sheffield Hallam University, 2012). Yükseköğretim programlarındaki modüller büyük çoğunlukla zorunlu modüldür. Programlardaki seçmeli modüller sayısı çok azdır (Reseach College, 2010b). Tam zamanlı 5. seviye önlisans derecesinde öğrenci yaklaşık toplamda 16-20 adet modül alır. Böylece devam ettiği programdan belli konularda fakat daha çok bilgiyle donanımlı olarak yeterlilikler kazanarak derecelendirilir.

SİNGAPUR YÜKSEKÖĞRETİMİNDE MODÜLER SİSTEM

Singapur’da yükseköğretimde modüler sistem İngiltere’den biraz farklıdır. Singapur, İngiltere’nin derinlemesine eğitim veren modül sistemini, Amerika’nın modül (ders) sayısını fazla tutan çeşitliliğiyle birleştirmiştir (NUS, 2011). Her programda zorunlu ortak, zorunlu mesleki, seçmeli mesleki ve disiplinler arası ortak modüller vardır. Örneğin Temasek Polytechnic meslek yüksekokulunda, diploma kredisinin % 15’i zorunlu ortak, %60’ı zorunlu mesleki, %22’si seçmeli mesleki, % 7’si disiplinler arası seçmeli modüllerden elde edilir (Temasek Polytechnic, 2011). Burada, zorunlu ortak Temasek Polytechnic’in belirlediği tüm disiplinlerde uygulanması gereken modüllerdir. Zorunlu mesleki, belli bir programın uzmanlık modülleridir. Seçmeli mesleki modüller programın dahil olduğu bölümün (disiplin alanı) ortak havuzundan seçilir. Disiplinler arası seçmeli modüller farklı bölümler arası seçilen modüllerdir (Temasek, 2011). Her modülün disiplin alanı ve eğitim seviyesini gösteren kodu vardır (NUS, 2011). Her üniversitenin kendi havuzunda bulunan modüller disiplin alanı ve eğitim seviyesine göre kodlanmıştır (NUS, 2011, Module-Review Pte, 2011).

Modül içeriği, öğrenme çıktıları, süresi ve kredisi belli olan ve öğrenciye bir yeterlilik sağlayan derstir. Modüller öğrenci iş yüküne göre hesaplanır. 1 modül kredi (MC) haftada o modül üzerine harcanan öğrenci iş yükü üzerinden hesaplanır. Bir modülün ortalama kredisi 4-5 MC'dir (NUS, 2011). Tam zamanlı bir yükseköğretim programında sertifika programı için en az 60 modül kredi (MC), önlisans için 120-130 modül kredi elde edilmelidir. Bologna süreci ve AKTS ile uyumludur.

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİMİNDE MODÜLER SİSTEM VE İKMEP

Türkiye'de modüler sistem ortaöğretimde MEGEP ile birlikte Meslek liselerine uygulanmıştır. MEGEP'de modül kavramı bir dersin içeriğini oluşturan ünite olarak ele alınmıştır (MEGEP, 2004). Yükseköğretimde çeşitli Avrupa Eğitim Birliklerinden akredite olmuş az sayıda üniversitelerde modüler sistem küresel anlayışa uygun olarak uygulanmaktadır. YÖK, İKMEP dahilinde mesleki eğitim veren meslek yüksekokullarının 52 programında modüler sistemi oluşturmuştur (İKMEP, 2010). İKMEP'i yükseköğretimde modül kavramını ortaöğretimdeki gibi dersleri oluşturan "ünite"ler olarak ele almıştır (İKMEP, 2010). Her bir üniteden elde edilen öğrenme çıktılarına göre yeterliliği tanımlamıştır. Kredilendirmeyi ünite üzerine harcanan öğrenci iş yüküne göre yapmıştır. Dersler (örnek ülkelerdeki modül) zorunlu, mesleki ve seçmeli olarak belirtilmiştir. Disiplinler arası dersler (modül) "ortak dersler" havuzuna konmuştur. Programlardaki zorunlu dersleri temel genel dersler ile mesleki dersler oluşturmaktadır. Ancak bazı programlarda zorunlu mesleki ders oranı örneğin Gıda Teknolojisi %8 oranında çok az tutulmuştur. Mesleki derslerin çoğu seçmeli olarak bırakılmıştır. Seçmeli derslerin oranının % 25 olması gerektiği ve bunların mesleki ve disiplinler arası ortak havuzdan seçilebileceği belirtilmiştir. İKMEP'de disiplin alanlarına (bölümler) göre dersler oluşturulmamıştır.

TARTIŞMALAR VE SONUÇ

Yükseköğretimde İKMEP, küresel standardizasyonu sağlamada ulusal mesleki eğitim yeterliliklerinin oluşturulmasında atılmış bir adımdır. Örnek ülkelerde yükseköğretim seviyesinde modül, kredilendirilerek veya sertifikalandırılarak kısa sürede fakat yoğun bir şekilde öğrenciye yeterlilik kazandıran eğitimidir. Her bir modül ile tek bir yeterliliğe dair bilgi ve beceriler kazanılır. Modülün amacı, içeriği, öğrenme çıktıları, işleniş yöntemi, süresi ve kredisi bellidir. Modülün birden fazla öğrenme çıktıları olur ve bunlar tek bir yeterlilik kazandırır.

İKMEP'deki dersler aslında örnek ülkelerde ve küresel yükseköğretim anlayışındaki "modül"lerdir. İKMEP'de modül kavramı "ünite" olarak ele alınmıştır. Modül kelime anlamıyla bir bütünü oluşturan parçalardır. Eğer dersi bütün olarak ele alırsak modül ünite olarak ele alınabilir. Bu ortaöğretim açısından doğru bir yaklaşım olabilir. Çünkü ortaöğretimdeki program kavramı da içerik açısından daha dar alanı kapsadığından yükseköğretimdeki program anlayışından farklıdır. Aslında tüm dünyada küreselleşmeyle birlikte eğitimde bir anlam kargaşası yaşanmaktadır. Hatta ülkelerin kendi içinde bile farklı kurumların farklı eğitim terimleri kullanması karışıklığa yol açmaktadır. Ortaöğretimden yükseköğretime geçerken seviye atlandığından program anlayışı da içerik olarak genişler. Bu bakımdan yükseköğretimde modülün ünite olarak değil de ders olarak ele alınması doğru yaklaşımdır. Çünkü, yükseköğretimde her bir modül iş hayatında da tanınan bir yeterlilik kazandırmaktadır.

Örnek ülkelerde modüllerin kredilendirilmesi Bologna sürecine uygun öğrenci iş yükü üzerinden hesaplanır. Öğrenci her bir modülden kazandığı krediyi biriktirerek istediği zaman ve istediği yerde eğitimine devam etme şansı kazanır. İKMEP'de modül kavramı ünite olarak kullanılarak kredilendirme bir üniteye harcanan öğrenci iş yükü üzerinden hesaplamıştır. Bu şekilde de doğru kredi hesaplanmasına gidilebilir. Ancak örnek ülkelerdeki gibi yapılması yükseköğretimdeki esneklik anlayışı ve kredi toplama sistemiyle hayat boyu sertifika, diploma ve derece elde edebilme açısından daha uygun olduğu düşünülmektedir.

İKMEP'in uyguladığı sistem, Singapur modüler sistemine mesleki seçmeli modüllerin olması dolayısıyla benzemektedir. Küresel standardizasyonu sağlamada ülkelerin sistemleri birbirinden örnek alması bir örnekliği yakalama açısından gayet doğal ve gereklidir. İKMEP'de zorunlu mesleki derslerin (modüllerin) sayısı birçok programda örneğin Gıda Teknolojisi'nde çok azdır. İKMEP, mesleki derslerin (modüllerin) seçilebilmesi yoluna gitmiştir. YÖK bununla üniversitelerin ve yörenin ihtiyacı doğrultusunda mesleki derslerin (modüllerin) seçilebilmesini olanak sağlamış olabilir. Fakat bu durum ulusal mesleki standardizasyonu sağlama da ve eğitim hayatında yatay geçişlerde sorunlar yaratabilir. İngiltere programlarında mesleki seçmeli modüller yok denecek kadar azken, Singapur'da zorunlu mesleki modüllerin oranı çok yüksek %60 ila %65 oranında tutulmuştur. Türkiye'de de programlardaki zorunlu mesleki derslerin (modüllerin) oranı mesleki uzmanlık alanını belirlediğinden fazla olmalıdır.

İKMEP'de ortak ders (modül) havuzu farklı programların kendi disiplin alanlarının dışındaki derslerdir. Singapur örneğinde de disiplinler arası (bölümler arası) ortak modül havuzu vardır. Öğrenci üniversitesinin veya meslek yüksekokulunun içindeki herhangi bir alandan bu dersi seçebilir. Singapur'da mesleki seçmeli modüller bir bölümdeki yani aynı disiplin alanında bulunan programların ortak havuzundan seçilir. YÖK, İKMEP'i meslek yüksekokullarına adapte ederken öncelikle programların dahil olduğu bölümleri belirlemeli ve o bölüme ait mesleki dersleri koymalıdır. Aynı bölüm içinde (aynı disiplin alanı) farklı programlardaki öğrenciler mesleki seçmeli derslerini bu alandan seçmeleri daha uygun olabilir.

Örnek ülkelerde üniversite ve meslek yüksekokulları özerk yapılardır. Bir fakülte veya meslek yüksekokulundaki programlar modüllerini ulusal standartlara uygun olarak ortak paydaşlarla beraber kendi hazırlarlar. Her modülün disiplin alanını ve eğitim seviyesini gösteren kodu vardır (Module Review, 2011). Aslında Türkiye'de de her üniversitedeki bölümlerin yapılarındaki programlara göre modül havuzu kurması daha uygun olabilir. Programlar, müfredatlarını ulusal ve küresel anlayışa uygun olarak zorunlu ortak (üniversitenin belirlediği), mesleki zorunlu (programa özgü), mesleki seçmeli (bölüm içindeki programlar arası) ve disiplinler arası (bölümler arası) seçmeli modüllerden oluşacak şekilde hazırlayabilirler.

İKMEP'de modül sistemi yükseköğretimin mesleki 4. ve 5. seviyelerine uygulanmıştır (İKMEP, 2008). Örnek ülkelerde modül sisteminde modüller her disiplin alanı, eğitim seviyesi ve türü (akademik veya mesleki) için hazırlanmış ve kodlanmıştır.

Sonuç olarak, yükseköğretimde TYYÇ ve İKMEP birbirinden farklı standardizasyon çalışmaları olarak değil bir bütünün parçaları olarak birbirlerine entegre edilebilir. YÖK, İKMEP'i TYYÇ ile entegre ederek modüler sistemi yükseköğretimin mesleki ve akademik 7. seviyesine kadar uygulayabilirse mesleki ve akademik eğitim hayatı boyu eğitim anlayışıyla süreklilik kazanır. Türkiye yükseköğretimin tüm disiplin alanları ve seviyelerine göre modüller oluşturularak küresel eğitime uygun hayat boyu eğitim sistemine geçilebilir.

KAYNAKÇA

- Demirtaş, B., Kılıçarslan M. R. ve Şenünver A. (2009). Türkiye'de ve örnek ülkelerdeki atıcılıkla ilgili meslek yüksekokullarının program ve ders içeriklerinin karşılaştırılması. 27-29 Mayıs 2009, Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu, Konya *1.Uluslararası 5.Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumuna Sunulmuş Bildiri*
- İKMEP, (2010). *İKMEP MYO Programları 2010. İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi*. <http://ikmep.yok.gov.tr/?page=KatDown&view=list&fileid=152&c=72&i=88> adresinden 5 Şubat 2012 tarihinde alınmıştır.
- MEGEP, (2004). *Mesleki ve Teknik Eğitim Program ve Modülleri. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/ adresinden 2 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır.

- Module Review Pte, (2011). *Make the right choices through the power of knowledge*. <http://module-review.com/#main-panel> adresinden 14 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır.
- NUS, (2011). *National University of Singapour- Modular System*. <http://www.nus.edu.sg/registrar/edu/modular.html> adresinden 15 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- Reaseath College, (2010a). *Programs Explained*. http://www.reaseath.ac.uk/wordpress/?page_id=1697 adresinden 1 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır.
- Reaseath College, (2010b). *Food Technology/Foundation degree: Food Industry with Food Management*. http://www.reaseath.ac.uk/wordpress/?page_id=504 adresinden 12 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- Sheffield Hallam University, (2012). *How you will be assed*. <http://www.shu.ac.uk/international/exchange-programmes/assessed.html> adresinden 3 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır.
- Temasek Polytechnic, (2011). *Diploma in Applied Food Science and Nutrition*. http://wwwwas.tp.edu.sg/asc_home/asc_courses/asc_ft_courses/asc_courses_afsn.htm adresinden 11 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır.
- University of Leeds, (2012a). *2011/ 2012 undergraduate module catalogue*. <http://webprod1.leeds.ac.uk/catalogue/dynmodules.asp> adresinden 8 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- University of Leeds, (2012b). *FOOD5045M Microbiological and Chemical Food Safety*. <http://webprod1.leeds.ac.uk/catalogue/dynmodules.asp?Y=201112&M=FOOD-5045M> adresinden 10 Mart 2012 tarihinde alınmıştır.
- Yurdabakan, İ. (2002). Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim. *Eğitim Araştırmaları*, (6), 61-64.
- Yükseköğretim Kurulu, (2010). *“Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları”*. www.yok.gov.tr adresinden 1 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır.